

Öğretmenlerin Farklı Bilgi Uçurma Tercihlerinde Belirleyici Olan Değer Yönelimleri¹

Teachers' Value Orientations as Determinants of Preference for Different Whistle-Blowing Modes

Asiye Toker GÖKÇE²

Özet: Araştırmanın amacı öğretmenlerin idealizm ve görecelik etik değere sahip olma düzeyinin bilgi uçurma (whistle-blowing) tercihlerine etkisini ortaya koymaktır. Araştırmaya Türkiye’de Marmara bölgesindeki kamu orta öğretim okullarında görev yapmakta olan 277 öğretmen örneklem olarak seçilmiştir. Katılımcıların %62’si kadın, %38’i erkektir. Araştırma için veri ‘Farklı Türde Bilgi Uçurma Tutumları Anketi’ ve ‘Etik Durum Ölçeği’ ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin idealizm etik değere, görecelikten daha yüksek düzeyde sahip olduğu; içe ve kimliğini açıklayarak bilgi uçurmayı tercih ettiği belirlenmiştir. Araştırmada dışa bilgi uçurmaya yönelik geliştirilen hipotezler test edilememiştir. Araştırma sonucunda, idealizm ve görecelik etik değerlerin anonim bilgi uçurma tercihi ile ilişkisinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Bilgi uçurma konusunda genelde Batı kültürlerinde araştırma yapılmaktadır. Bununla birlikte, bu tür çalışmaların diğer kültürlerde de yapılması gereği özellikle bazı araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın hem Türkiye’de gerçekleşmiş olması, hem de eğitim alanını incelemesi bakımından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Bilgi uçurma, değer yönelimi, öğretmen, yolsuzluk

Abstract: The aim of this study is to determine effect of teachers’ idealism and relativism value orientations to their preference for whistle-blowing. Sample was included 277 teachers work at public secondary schools in Marmara region in Turkey. 62% was women and 38% was men. The data was collected through two scales; ‘Attitudes to different types of whistle-blowing questionnaire’ and ‘Ethic Position Questionnaire’. Results revealed that the teachers have idealism more than relativism, and they prefer internal and identified whistle-blowing. The hypothesis related to external whistle-blowing could not be tested. Results revealed that there was no relationship between idealism and relativism and preference of anonymous whistle-blowing. Most studies examining whistle-blowing have been conducted in Western cultures. Some authors emphasized to the importance of studying whistle-blowing in the other cultures. Thus, this paper aimed to contribute to the extant literature by choosing Turkey and education context.

Keywords: Corruption, teacher, value orientation, whistle-blowing

1. GİRİŞ

Bilgi uçurma (whistle-blowing) genel olarak zararlı sonuçları olan eylemler hakkında üçüncü şahıslara bilgi verme biçiminde tanımlanır (Miceli ve Near, 1985). Bilgi uçurma 1980’li yıllardan beri gündemde olan bir konu olmakla birlikte, Enron, WorldCom ve Tyco gibi Amerikan devlerinin çöküş haberleri ile son yıllarda yeniden gündeme oturmuştur. Bilgi uçurma, gelişmiş ülkelerde desteklenen bir durum olmakla birlikte, Türkiye’de olumsuz bir davranış olarak algılanmaktadır. Örneğin, 2010 Küresel Yozlaşma Barometresinde, Türkiye’de rüşvet gibi eylemleri yetkililere şikâyet etmenin yaygın olmadığı; Türkiye’de rüşvet ödemek zorunda kalanların yalnızca %33’ünün bu durumu yetkililere şikâyet ettiği belirtilmektedir (Transparency International, 2011). Bununla birlikte, bilgi uçurma, kavram olarak Türkiye’de yaygın olarak bilinmemektedir. Aslında Türkiye’de bilgi uçurma toplum yaşamında kabul görmemekte; bilgi uçuranlara ‘ispiyoncu’ gözüyle bakılmaktadır. Öyle ki çocuklara okul öncesinden itibaren arkadaşını şikâyet etmenin ispiyonculuk olduğu öğretilmektedir. Bu bağlamda yanlış yapmanın / etik dışı davranmanın değil; yapılan yanlış / etik dışı davranışı birilerine şikâyet etmenin kabul görmediği bir değer sistemi oluşturuyor olabiliriz. Diğer yandan, hemen tüm eğitim kurumlarında yanlış / etik dışı davranışı şikâyet etmenin veya bilgi uçurmanın istenmeyen davranış olduğu desteklenirken; yönetim kademelerindeki bazı yöneticiler bilgi uçurmayı / şikâyet etmeyi destekler görünümündedir. Bu durumun en uç örneği

¹ Bu çalışma yazar tarafından 8. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresinde sunulmuştur.

² Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e-posta: asitoker@gmail.com

Temmuz 2013'te bir havaalanı açılışında konuşan Başbakan'ın "...Tencere tavacıları da çekinmeden sizler yargıya taşıyacaktınız..." (CHA, 2013) biçimindeki konuşmasıdır. Bu konuşmasında Başbakan, halka komşusunu ihbar/şikâyet etmeyi salık vermiş; bunun üzerine de İstanbul'da oturan bir vatandaş üst katta oturan komşularını gezi parkı olaylarında tencere tava çalarak kendisini rahatsız ettiği gerekçesiyle polise şikâyetinde bulunmuştur (İnternethaber, 2013). Diğer yandan, devlet memurlarının, özellikle de öğretmenlerin okul içinde yapılan yanlış / yolsuzluğu/ etik dışı davranışı ihbar etmesi veya bu tür davranışlar hakkında bilgi uçurması genellikle kendilerine ceza olarak dönmektedir. Örneğin, Nisan 2007'de, okul müdürünü, makamını çıkarı için kullandığı gerekçesiyle savcılığa şikâyet eden öğretmen V.K. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başka bir okula sürülmüştür. Ayrıca 2010 yılında kendisini taciz ettiği gerekçesiyle müdürünü şikâyet eden A:U. başka bir okula tayin edilirken, söz konusu müdüre sadece kınama cezası verilerek müdürün görevini sürdürmesine izin verilmiştir (Aktifhaber, 2007; DHA, 2010).

Bilgi uçurma genelde Avrupa ve ABD'de ülkelerindeki araştırmacılar tarafından ve işletme alanında irdelendiğinden, bilgi uçurmanın diğer kültürlerde gerçekleşme biçimine yönelik çalışmaların yapılması gereği çeşitli yazarlarca (Park et al. 2008; Nayir ve Herzig, 2012) vurgulanmıştır. Bu çalışma öğretmenlerin bilgi uçurma tercihlerinde belirleyici olan değer yönelimlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Okullarda yaşanan çalma, cinsel taciz, rüşvet gibi çeşitli etik dışı olaylara /yolsuzluk eylemleri sık sık basında (Milliyet, 2010; DHA, 2012; Usakhabermerkezi, 2013; Milliyet, 2013) yer almaktadır. Öğretmenler söz konusu eylemlerde genelde ellerinden bir şey gelmeyeceğini düşünerek sessiz kalmayı tercih etmektedir (Gökçe, 2013a). Bu bağlamda bu çalışmanın öncelikle öğretmenlere okullarda tanık oldukları yolsuzluk olaylarını /etik dışı eylemlere müdahale edebileceklerini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu araştırma, eğitim yöneticilerinin de okullardaki yönetim süreçlerinin etkili gerçekleşmesinde bilgi uçurmadan yararlanabileceğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Araştırmanın sonuçlarının, öncelikle eğitim yöneticilerine kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, kamu dışında kalan yöneticilere de örgütlerinde ortaya çıkan yolsuzluk olayları ile mücadele etmede yararlı olacağı düşünülmektedir. Bilgi uçurma bir olgu olarak Türkiye'de yaygın olarak bilinmediğinden, bu çalışmanın Türkiye'de bilgi uçurma konusunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın, öncelikle eğitimciler ve eğitime yön veren politikacılar olmak üzere, topluma farkındalık kazandıracığı ve toplumda duyarlılık yaratacağı düşünülmektedir. Son olarak okullarda yürütülen bu çalışmanın diğer sektörlere de yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.1. Bilgi Uçurma Kavramı

Bilgi uçurma bir örgütte işverenin bilgisi dâhilinde gerçekleşen yasa dışı veya etik dışı eylemlerin, söz konusu eylemleri yapması emredilen veya bu eylemlerin yapıldığını gözleyen iş görenler tarafından, bu eylemlere müdahale edebilecek iç veya dış otoritelere bildirmesidir (Miceli ve Near, 1985). Bilgi uçuran (whistle-blower), örgüt içinde kendisine emredilen veya gözlediği etik/ yasa dışı eylemi/yolsuzluğu duyuran kişiye denir ve örgütün eski veya hali hazırda görev yapan iş göreni olabilir. Bir iş gören söz konusu eylemin insan haklarına aykırı olduğuna veya üçüncü kişilere zarar vereceğine inandığı için bilgiyi uçurur (Near ve ark. 2004).

Bilgi uçurma resmi veya resmi olmayan biçimde; içe veya dışa; kimliğini açıklayarak veya kimliğini saklayarak (anonim) gerçekleşebilir. *Resmi olarak bilgi uçurma*, gözlenen yanlış/yolsuzluğu (wrongdoing/corruption) örgütün belirlediği kurallara göre rapor etmektir. *Resmi olmayan bilgi uçurma* ise iş görenin gözlediği yanlış/yolsuzluğu, güvendiği bir yakınına söylemesi veya bir biçimde bildirmesi ile gerçekleşir. Yanlış/yolsuzluğu gözleyen iş görenin söz konusu eylemi, örgüt içinde, bu yanlış düzeltmeye yetkisi olan birilerine rapor etmesine '*içe bilgi uçurma*' denir. Söz konusu iş görenin bilgiyi, yanlış/yolsuzluğu düzeltebilecek gücü olduğuna inandığı, örgüt dışında birilerine (medya, meclis veya meslek odaları) bildirmesine ise '*dışa bilgi uçurma*' denir. Bilgiyi uçuran, bu sırada gerçek adını kullanıyor veya kimliğini açıklayıcı bilgi ekliyorsa '*kimliği belirli bilgi uçurma*'; takma ad kullanıyor veya kimliğini gizliyorsa '*anonim bilgi uçurma*' adı verilir (Miceli ve Near, 1994; Vinten, 1996; Park ve ark. 2008).

Çeşitli modeller (Dozier ve Miceli, 1985; Near ve Miceli, 1985) bilgi uçurmayı, bir çeşit örgüt içi sosyal yarar sağlayıcı davranış (prosocial behavior) kapsamında görür. Bu modellere göre, iş görenin öncelikle etik veya yasa dışı eylemi/ yolsuzluğu fark etmesi; daha sonra eylemin müdahale gerektirip gerektirmediğine karar vermesi gerekir. Bu iki aşamadan sonra iş görenin kendini gözlediği eylem hakkında bilgi uçurmada sorumlu hissetmesi gerekir. Eğer iş gören kendini sorumlu hissederse, bilgiyi hangi biçimde uçuracağına karar verir. İş gören bu süreç içinde bilgi uçurduğunda karşılaşılabilecek olası bedelin (ceza veya ödül) hesabını yapar. İş görenin bilgi uçurmaya karar vermesinde etkili olan faktörler vardır. Bunlar; kişisel, örgütsel ve durumsal faktörlerdir. Kişisel faktörler arasında kişinin ahlaki akıl yürütme biçimi, ahlaki değerlere bağlılığı, cinsiyeti, örgüte bağlılığı gibi değişkenler sayılırken; örgütün bürokratik yapısı, kültürü, liderlik biçimi gibi değişkenler de örgütsel faktörleri oluşturur. Durumsal faktörler ise gözlenen eylemin türü, eylemin doğrudan gözlenip gözlenmediği, diğer iş görenlerin de eylemin etik veya yasa dışı olduğuna inanıp inanmadığı gibi durumlardır (Miceli ve ark., 1991; Miceli ve Near 1994).

Bilgi uçurma, genellikle örgüt için bir tehdit olarak algılanmakla birlikte; yöneticiler tarafından desteklendiğinde, örgütün etkililiğini ve sürdürülebilirliğini artıracak önemli bir araçtır. Bilgi uçurmanın bu işlevi yerine getirebilmesi için yöneticiler ile iş görenler arasında iki yönlü açık iletişimin olması gereklidir. Örgüte yarar sağlayacak bilgi uçurma, ancak esnek bürokrasilerde gerçekleşir (Near ve Miceli, 1985; Miceli ve ark., 1991; Miceli ve ark., 1999).

1.2. Yolsuzluk / Etik Dışı / Yasa Dışı Eylemler

Yolsuzluk genel olarak ‘kamu gücünün özel çıkarlar amacıyla kötüye kullanılması’; ayrıntılı olarak ise kamu gücüyle sınırlı olmayan herhangi bir görevin özel çıkarlar için kötüye kullanılması biçiminde tanımlanır (Tepav, 2006). Robinson ve Bennett (1995) örgütlerde gözlenen yasa/etik dışı eylemleri eylemin ciddiyetine göre önemsiz / ciddi ve eylemin hedefi ile ilgili olarak da kişiler arası/ örgütsel olmak üzere iki bölümde kategorilendirmiştir. Near ve ark.’nın (2004) örgütlerde gözlenen kötü yönetim, yasal şiddet ve cinsel taciz kategorilerinde en çok bilgi uçurulan etik /yasa dışı eylemler israf, çalma ve ayrımcılık olduğunu ortaya koymuştur.

1.3. Bilgi uçurma ve Etik Karar Verme

Near ve ark.’nın (2004) belirttiği gibi kişinin öncelikle, söz konusu eylemin yasa dışı veya etik dışı olduğuna karar vermesi gerekir. Liyanarachchi ve Newdick (2009) bilgi uçurmaya karar verme sürecini, Rest’in (1983) etik karar verme süreci modeli ile açıklamaktadır. Söz konusu model ahlaki bir olay karşısında kişinin davranışını şu şekilde açıklar: *Birinci aşama: Etik durumu tanımlama:* Etik durumu tanımlamak için kişinin bir ikilemi ahlaki yönleri ile tanımlamayı sağlayacak ahlaki farkındalığının olması gerekir. Eğer kişi etik bir sorun ile karşı karşıya olduğunu anlayamazsa hiçbir tepkide bulunmaz. Bu bağlamda ahlaki farkındalık etik sorunları algılamada kişiye ol gösteren temel beceridir. *İkinci aşama: Etik yönden yargıya varma:* Bu aşamada muhakeme yaparak söz konusu olayda ideal olan ahlaki davranış biçimi belirlenir. *Üçüncü aşama: Etik yönelim:* Bu aşamada, bir önceki aşamada yapılması gerektiğine karar verilen davranışı sergilemek için harekete geçirecek etik motivasyona sahip olmak gerekmektedir. *Dördüncü aşama: Harekete geçmek:* Bu son aşamada yapılması gerektiğine karar verilen etik davranış gerçekleştirilir (Rogojan, 2009; Woiceshyn, 2011). Rest’in bu modelini bir çok araştırmacı tarafından (Keenan, 2002 ve Near et al., 2004) kişilerin etik önceliklerinin düzeylerini belirlemek için kullanılmıştır

1.4. Bilgi uçurma ve Etik Değer Yönelimi

Birçok araştırma (Near ve Miceli, 1986; Miceli et al. 1991; Gundlach et al., 2003) kişinin ahlaki akıl yürütme biçiminin bilgi uçurmaya etkisi olduğunu iddia eder. Miceli ve ark. (2001) ahlaki muhakeme gücü yüksek olan iş görenlerin bilgi uçurma ihtimalinin, düşük olanlara göre daha yüksek olduğunu; ahlaki bakımdan kendilerini mecbur hissetmediklerinde iş görenlerin bilgi uçurmayı tercih etmediğini iddia eder. Lurie ve Albin’e (2006) göre etik teoriler kişilerin dini değerlerinin etkisi altında olmayan etik inancını anlamamızı sağlar. Etik teoriler belirli bir olaya odaklanıp, gerçekte

neyin ahlaki olduğunu veya olmadığını anlamak için kullanılabilir. Ayrıca kişisel değerler, kişinin etik yöneliminin bilgi uçurmasına etkisini anlamamıza yardımcı olur (Nayir ve Herzig, 2012). Bu bağlamda, birinin sahip olduğu etik değerleri bilmemiz, onun bilgi uçurma eğilimini anlamamıza yardımcı olacaktır.

1.5. Bilgi Uçurma Tercihinde Belirleyici Olarak İdealizm ve Görecelik

Forsyth ve Nye'a (1990) göre insanların etik ikilem durumlarında karar vermelerinde, sahip oldukları ahlak felsefeleri etkili olur. Ayrıca bireylerin ahlak inançları, tutum ve değerleri de sahip oldukları kişisel ahlak felsefelerinden etkilenerek oluşur. Söz konusu ahlak felsefeleri de temelde birbirin karşı gibi görünen idealizm ve görecelikten (relativizm) oluşur. İdealizm bireyin başkalarının refahını istemesini ve bu yönde çaba harcamasını bekler. Yüksek düzeyde idealist olanlar etik yönden doğru olan davranışların her zaman istenen sonuçlar doğuracağına inanır ve bu kişiler diğerlerine zarar vermekten kaçınır. Oysa görecelik bireylerin etik kararlarını evrensel ahlaki prensiplere göre almalarının derecesini gösterir. Göreceler ahlaki eylemleri gerçekleştiği duruma göre değerlendirirler (Forsyth, 1992). Buna göre yüksek düzeyde ahlaki muhakeme yeteneği olan idealistlerin bilgi uçurma olasılığının görecelere göre daha yüksek olduğu söylenebilir. İdealistler örgüt içinde bir yanlış eylem (wrong doing) gördüklerinde görev anlayışının dışında harekete geçebilirken göreceler bu tür durumlarda daha az duyarlı olabilmektedir. Bu bağlamda daha idealist olan iş görenlerin kimliklerini saklamaya gerek duymadan örgüt içi bilgi uçurmayı tercih edebilir. Diğer yandan, göreci iş görenlerin örgüte bağlılıkların da az olmaları nedeniyle dışa bilgi uçurmayı tercih edebilirler (Vinten 1995; Nayir ve Herzig, 2012).

Bilgi uçurma, birçok ülkede, örgütlerin etkililiğini ve sürdürülebilirliğini artırmada önemli bir araç olarak kabul edildiğinden, 1990'lı yıllardan günümüze konuya yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Örneğin Miceli ve ark. (2001) bilgi uçurmada bireysel faktörleri incelerken; Keenan (2002) ve Near ve ark. (2004) kültürün bilgi uçurmaya etkisini araştırmıştır. Rhodes ve Strain (2004) tıp alanında çalışan akademisyenler arasında; Ohnishi ve ark. (2008) ise Japonya'da psikiyatri hastanesinde çalışan hemşireler arasında bilgi uçurmayı incelemiştir. Rehg ve ark. (2008) bilgi uçurmada cinsiyetin etkisini araştırmıştır. Zhang ve ark. (2009) Çin'de Liyanarachchi ve Newdick (2009) ise Yeni Zelanda'da bilgi uçurmayı irdelemiştir. Bu çalışmalar arasında Türkiye ile ilgili araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin Park ve ark. (2008) Güney Koreli, Türk ve İngiliz öğrencilerini bilgi uçurmadaki farklılıkları bakımından incelemiştir; Türk ve İngiliz öğrencilerin içe bilgi uçurmayı diğer bilgi uçurma türlerine göre daha yüksek düzeyde tercih ettiğini ortaya koymuştur. Nayir ve Herzig (2012) özel işletmelerde görev yapan Türk yöneticilerin sahip oldukları etik değerlerin (idealizm ve görecelik) olası dışa ve anonim bilgi uçurma eğilimlerine etkisini irdelemiştir. Bu araştırmada Türk yöneticilerin idealist değerlere, görecelik değerinden daha yüksek düzeyde sahip oldukları ve her iki bilgi uçurmayı tercih etme durumlarının da orta dereceden düşük olduğu; her iki değer ile söz konusu bilgi uçurma biçimleri arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Gökçe (2013b) Türkiye'de eğitimcilerin sahip oldukları etik değerlerin (idealizm ve görecelik) olası dışa ve anonim bilgi uçurma eğilimlerine etkisini irdelemiştir; eğitimcilerin etik değerlere sahip olma düzeyleri bakımından Nayir ve Herzig (2012) ile benzer sonuca ulaşmıştır. Ancak etik değerlerin söz konusu bilgi uçurma biçimleri arasında bir ilişki bulamamıştır. Gökçe (2013c) aday öğretmenlerin zekâ tipi ile etik değerlendirme ve bilgi uçurmayı tercihleri arasındaki ilişkiyi irdelemiştir; sözel zekâyâ sahip olduğu düşünülen öğrencilerin genel etik değerlendirmelerinin sayısal zekâyâ sahip olduğu düşünülen öğrencilerden daha yüksek olduğunu; ancak her iki grup arasında bilgi uçurmayı tercihlerde bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Gökçe (2013d) alternatif aday öğretmenlerin kadrolu veya sözleşmeli çalışma durumlarında olası içe ve dışa bilgi uçurma tercihlerini irdelemiştir. Söz konusu araştırmada da katılımcıların kadrolu oldukları durumda, sözleşmeli olma durumuna göre, hem içe hem de dışa bilgi uçurmayı daha yüksek düzeyde tercih edecekleri; kadrolu oldukları durumda ise içe bilgi uçurmayı tercih edecekleri ortaya çıkmıştır.

Günümüzde okullarda yasa dışı veya etik dışı eylemler olabilmektedir. Öğretmenlerden de herhangi bir işgören gibi bu tür durumlarda, söz konusu eylemlerin düzeltilmesi veya ortadan kaldırılması için harekete geçmesi beklenmektedir. Öğrenciler okullarda öğrenmenin yanı sıra

eğitilmektedirler ve bu eğitim öncelikle okuldaki eğitimcilerin davranışları ile şekillenmektedir. Dolayısıyla okuldaki etik/yasa dışı eyleme sessiz kalan bir eğitimcinin öğrenciye başarılı bir model olacağı düşünülemez. Bu bağlamda öğretmenlerin olası etik veya yasa dışı durumda hangi tür bilgi uçurmayı tercih edeceğini ve bu tercihlerine etki eden felsefi değerleri ortaya koymak, eğitimin niteliğini artırma çabalarında önem kazanmaktadır. Bu çalışma Park ve ark. (2008), Nayir ve Herzig (2012) ve Gökçe'nin (2013b) çalışmaları temel alınarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H1: İdealist eğilimi yüksek olan öğretmenlerin anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşüktür.

H2: İdealist eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşüktür.

H3: Görecelik eğilimi yüksek olan öğretmenlerin anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı da yüksektir.

H4: Görecelik eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı da yüksektir.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, öğretmenlerin bu araştırma eğitimcilerin olası bilgi uçurma tercihlerine etki eden değer yönelimlerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma ölçeği ile elde edilen verinin analizinde SPSS 17 paket programından yararlanılmıştır.

2.1. Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini Marmara bölgesinde bulunan kamu orta öğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenler oluşturmakta olup, örneklemini ulaşılabilirlik ölçüsünde araştırma için kullanılan veri toplama aracını cevaplamaya gönüllü olan 287 öğretmen oluşturmaktadır. Söz konusu 287 öğretmene veri toplama aracı gönderilmiştir, ancak gönderilen veri toplama araçlarının 277'si analiz için uygun bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %62'si (n=172) kadın ve %38'i (n=105) erkektir. Öğretmenlerin yarısından fazlası (%61, n=169) 35 yaş altında olup; üçte biri (%27, n=75) 35-44 yaş arasında; % 10'u (n=27) 45-54 yaş aralığında ve %2'si (n=5) 55 yaş üstündedir. Öğretmenlerin %34'ü (n=93) 5 yıldan az kıdeme sahipken, %24'ü (n=65) 6-10 yıl kıdeme, %22'si (n=61) 11-15 yıl kıdeme, %9'u (n=25) 16-20 yıl kıdeme; %7'si (n=19) 21-25 yıl kıdeme ve %4'ü (n=10) 25 yıl üstü kıdeme sahiptir. Öğretmenlerin çoğu (%87, n=241) lisans mezunuyken; %8'i (n=23) lisansüstü mezunu ve %5'i (n=13) ön lisan mezunudur.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma için hazırlanan veri toplama aracında öncelikle yolsuzluğun tanımı yapılmıştır. Devamında, katılımcıların söz konusu olası yolsuzluk durumları ile karşılaştıklarında, hangi tür bilgi uçurmayı tercih edecekleri sorgulanmıştır. Bu sorgulama için Park ve ark. (2008) tarafından geliştirilen 'Farklı Türde Bilgi Uçurma Tutumları Anketi' kullanılmıştır. Ardından katılımcıların idealizm ve görecelik etik değerlerine ne derece sahip oldukları sorgulanmıştır. Bunu yapmak için de Forsyth (1980) tarafından geliştirilen 'Etik Durum Ölçeği' kullanılmıştır. Farklı Türde Bilgi Uçurma Tutumları anketinde dört tür bilgi uçurma biçimini (içe, dışa, kimliğini açıklayarak ve kimliğini saklayarak) sorgulayan toplam 10 madde bulunmaktadır. Ankette yer alan dört boyuta ait Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayıları Park ve ark. (2008) tarafından, içe bilgi uçurma için .72; dışa bilgi uçurma için .61; kimliğini açıklayarak bilgi uçurma için .66; kimliğini saklayarak bilgi uçurma için .63 olarak bulunmuştur. Söz konusu anket Nayir ve Herzig (2012) tarafından Türkçe'ye çevrilerek uygulanmıştır. Gökçe (2013b) de söz konusu anketi kullanmıştır. Bu çalışmada da

ankette yer alan dört boyuta ait Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayıları; içe bilgi uçurma için .48; dışa bilgi uçurma için .15; kimliği belirli bilgi uçurma için .78 ve anonim bilgi uçurma için .69 hesaplanmıştır (Tablo 1). Görülüyor ki anketin güvenilirlik analiz sonuçları ‘dışa bilgi uçurma’ dışında Park ve ark. (2008) ile tutarlılık göstermektedir.

‘Etik Durum Ölçeği’ Forsyth (1980) tarafından geliştirilmiş ve Yazıcı ve Yazıcı (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçekte idealizm için 10 madde ve görecelik için 10 madde olmak üzere toplam 20 madde bulunmaktadır. Yazıcı ve Yazıcı (2010) tarafından yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin 7. Maddesi çıkarılmıştır. Söz konusu ölçek Nayir ve Herzig (2012) tarafından da kullanılmıştır. Nayir ve Herzig (2012) yaptıkları faktör analizi sonucunda idealizm alt boyutunda yer alan altı maddeyi atmış ve dört madde (madde 1, 4, 5 ve 6) ile analize devam etmiştir. Benzer biçimde görecelik alt boyutunda da yedi maddeyi ölçekten atarak analize üç madde (12,13 ve 15) ile devam etmiştir. Söz konusu araştırmacılar idealizm alt boyutuna ait Cronbach-Alfa güvenilirlik katsayısını .71; görecelik alt boyutuna ait Cronbach-Alfa güvenilirlik katsayısını ise .63 olarak bulmuşlardır. Bu bağlamda bu araştırmada da faktör analizi yapılması gereği duyulmuştur. Hiar, Anderson ve Tahtam’a göre (1987; Akt: Yazıcı ve Yazıcı (2010, p.1007) başka bir araştırmacının kuramının ve faktör sayılarının test edilmesi durumunda yapılacak faktör analizi, test edilecek faktör sayısı önceden belli olduğundan, söz konusu araştırmacının faktör sayısı ile sınırlandırılabilir. Yazıcı ve Yazıcı’nın (2010) Etik Durum Ölçeği’ni iki faktörler sınırlandırdığından, ölçeğin kuram ve içerik bakımından iki ana faktörü belirlediğinin varsayımından hareketle, bu çalışmada da bu yol izlenmiştir. Bu amaçla iki faktöre göre Varimax döndürme işlemi kullanılarak uygulanan temel bileşenler analizi sonuçları incelenmiştir. Faktör yük değeri .45’ten aşağı olan maddeler analizden çıkarılarak tekrar analiz yapılmıştır. Sonuç olarak ölçekten dört madde (madde 7, 10, 19 ve 20) çıkarılmıştır. Dört madde çıktıktan sonra yapılan faktör analizi sonucunda KMO=.775 ve Bartlett testi anlamlı (914.119, df=120, p=.000) çıkmıştır. KMO’nun .61’den yüksek olması ve Bartlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyükoztürk, 2004, p.120). Ölçeğin idealizm boyutunun Cronbach Alpha katsayısı .76 çıkmıştır. Ölçeğin birinci faktörü olan idealizm boyutunda yer alan 8 maddenin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .76; ikinci faktör olan görecelik boyutunda yer alan 8 maddenin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise .72 bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Değişkenlere İlişkin Cronbach’s Alpha Değerleri

	Cronbach’s Alpha
İçe bilgi uçurma	.48
Dışa bilgi uçurma	.15
Kimliği belirli bilgi uçurma	.78
Anonim bilgi uçurma	.69
İdealizm	.76
Görecelik	.72

Veri toplama aracının yönerge bölümünde okullarda yolsuzluğun ve bilgi uçurmanın tanımı yapılmıştır. Veri toplama araçlarının ikisi de beşli Likert formunda; (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum (3) Biraz Katılıyorum (4) Katılıyorum (5) Kesinlikle Katılıyorum biçiminde düzenlenmiştir. Katılımcılara ait demografik bilgiler de veri toplama aracının başında sorgulanmıştır.

2.3. Verilerin Çözümü ve Yorumu

Katılımcıların olası bilgi uçurma tercihleri ile bu tercihlerine etki eden değer yönelimlerini belirlemede betimsel istatistik kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarına yapılan güvenilirlik analizi sonucunda, bilgi uçurma tercihlerini belirlemeye yönelik ankette yer alan ‘dışa bilgi uçurma’ boyutunun Cronbach-Alfa iç tutarlılık katsayısı (.15) düşük olduğundan (Tablo 1), araştırmaya söz konusu boyut dışarıda bırakılarak devam edilmiştir. Dolayısı ile araştırmanın 2. ve 4. Hipotezlerini test etmek mümkün olmamıştır. Araştırmanın 1. ve 3. hipotezlerinin test edilmesinde ise Pearson Correlation analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizlerinde elde edilen ilişkilerin kuvvetinin belirlenmesinde; 0.70–1.00 yüksek; 0.69–0.30 orta; 0.29–0.00 düşük biçiminde aralık

değerler kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2004). Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi olarak .05 kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Öğretmenlerin Bilgi Uçurma Tercihleri

Katılımcıların olası bilgi uçurma tercihlerini belirlemek için katılımcıların Farklı Türde Bilgi Uçurma Tutumları anketine verdikleri cevaplar incelenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Öğretmenlerin Tercih Ettikleri Bilgi Uçurma Türleri

		$\bar{X}$	SS	Medyan	N
İçe		4.18	.93		
	Okulda uygun gördüğüm diğer öğretmenlere vb bildirim	4.04	1.24	4	276
	Okulda, yolsuzluğu yapan kişiden daha yetkili kişilere bildirim	4.29	1.03	5	275
Dışa		2.93	.98		
	Okulun dışındaki yetkililere bildirim	3.57	1.34	4	275
	Halka / velilere bildirim	2.28	1.33	2	275
Kimliğini açıklayarak		3.49	1.22		
	Gerçek adımı kullanarak bildirdim	3.54	1.36	4	275
	Hakkımda ayrıntılı bilgi (adım, okulum vb) vererek bildirim	3.43	1.33	4	275
Kimliğini saklayarak		2.57	1.20		
	Takma isim kullanarak bildirim	2.25	1.31	2	275
	İsimsiz, adressiz biçimde bildirim	2.89	1.43	3	275

Tablo 2'ye göre katılımcıların içe bilgi uçurmayı tercih etme olasılıkları ($\bar{X}=4.18$) ile kimliğini açıklayarak bilgi uçurmayı tercih etme olasılıkları da yüksek düzeyde ($\bar{X}=3.49$) çıkmıştır. Analiz sonucuna göre öğretmenler öncelikle 'okulda, yolsuzluğu yapan kişiden daha yetkili kişilere ve diğer öğretmenlere' bildirmeyi tercih etmektedir. Diğer yandan dışa bildirmeyi de tercih edecek öğretmenlerin de 'okulun dışındaki yetkililere bildireceği' ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonucuna göre, öğretmenler bilgiyi uçururken kimliğini açıklamayı tercih etmektedir. Diğer yandan, katılımcıların dışa ve anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşük düzeydedir. Nayir ve Herzig'in (2012) ve Gökçe'nin (2013b) yalnızca dışa ve anonim bilgi uçurmayı irdelenmiştir. Söz konusu iki araştırmada da katılımcıların söz konusu iki tür bilgi uçurmayı da düşük düzeyde tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın bu bulguları Nayir ve Herzig'in (2012) ve Gökçe'nin (2013b) bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 3: Etik Değerlere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

	N	$\bar{X}$	Ss
İdealizm	273	4.55	.54
Görecelik	273	3.43	.70

Tablo 3'e göre katılımcılar idealizm etik değerine ($\bar{X}=4.55$), görecelik etik değerinden ($\bar{X}=3.43$) daha yüksek düzeyde sahiptirler. Nayir ve Herzig'in (2012) bulgularında katılımcıların idealizm etik değeri ($\bar{X}=3.98$), görecelik etik değerinden ($\bar{X}=3.34$) yüksek düzeyde çıkmıştır. Ayrıca

Gökçe'nin (2013b) bulgularında da katılımcıların idealizm etik değeri ($\bar{X}=4.67$), görecelik etik değerinden ($\bar{X}=3.71$) yüksek düzeyde çıkmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bu bulguları Nayir ve Herzig'in (2012) ve Gökçe'nin (2013b) bulguları ile benzerlik göstermektedir. Araştırmanın 2. ve 3. hipotezlerini (H1 ve H3) test etmek için Pearson Correlation analizi yapılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: Etik Değer Yönelimleri ile Bilgi Uçurma Tercihleri Pearson Correlation Değerleri

	İdealizm	Görecelik	Anonim bilgi uçurma
İdealizm			
Pearson correlation	1		
Sig.(2-tailed)			
N	273		
Görecelik			
Pearson correlation	.023	1	
Sig.(2-tailed)	.709		
N	273	273	
Anonim bilgi uçurma			
Pearson correlation	.068	.085	1
Sig.(2-tailed)	.262	.165	
N	271	271	275

p<.05

Tablo 4'e göre anonim bilgi uçurma ile idealizm veya görecelik etik değer arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Buna göre katılımcıların görecelik ve idealizm etik değere sahip olmaları ile olası anonim bilgi uçurma tercihleri arasında bir ilişki olmadığı söylenebilir. Tablo 4'e göre araştırmanın 2. ve 4. hipotezleri dışında kalan hipotezler (H1, H3) de desteklenmemektedir. Nayir ve Herzig (2012) idealizm ile hem dışa hem de anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı arasında ters ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur. Diğer yandan görecelik ile hem dışa hem de anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı arasında doğru orantılı ilişkiyi kanıtlayamamıştır. Bu bağlamda araştırmanın bulguları Nayir ve Herzig'in (2012) sonuçları ile tutarlılık göstermemektedir. Gökçe (2013b) de araştırmasında idealizm ve görecelik etik değerleri ile bilgi uçurma türleri arasında bir ilişki bulamamıştır. Araştırmanın bulguları Gökçe'nin (2013b) bulguları ile de kısmen tutarlılık göstermektedir.

'Verilerin çözümü ve yorumu' başlığı altında belirtildiği gibi, Farklı Türde Bilgi Uçurma Tutumları anketinde bulunan 'dışa bilgi uçurma' boyutunun güvenilirlik katsayısı düşük olduğundan, söz konusu boyut anketin dışında bırakılarak analize devam edilmiştir. Dolayısı ile araştırmanın 2. (H2: İdealist eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşüktür) ve 4. (H4: Görecelik eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı da yüksektir) hipotezlerini test etmek mümkün olmamıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin olası bilgi uçurma tercihlerine etki eden değer yönelimlerini belirlemektir. Bu bağlamda, çalışmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri; olası bilgi uçurma tercihleri ve sahip oldukları değer yönelimleri belirlenerek aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H1: İdealist eğilimi yüksek olan öğretmenlerin anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşüktür.

H2: İdealist eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı düşüktür.

H3: Görecelik eğilimi yüksek olan öğretmenlerin anonim bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı da yüksektir.

H4: Görecelik eğilimi yüksek olan öğretmenlerin dışa bilgi uçurmayı tercih etme olasılığı da yüksektir.

Araştırma sonucuna göre öğretmenler içe bilgi uçurmayı dışa bilgi uçurmaya; kimliğini açıklayarak bilgi uçurmayı ise anonim bilgi uçurmaya tercih etmektedir. Bilgi uçurma yöneticiler açısından örgüt için bir tehdit olarak algılanmaktadır. Oysa çeşitli yazarlar (Near ve Miceli, 1985; Miceli ve ark., 1991; Miceli ve ark., 1999) yöneticilerin desteklediği durumda bilgi uçurmayı, örgütün etkililiğini ve sürdürülebilirliğini artıracak önemli bir araç olarak görür. Dolayısı ile yöneticilere bilgi uçurmayı destekleyecek iki yönlü açık iletişimi önerirler ki iş görenler güven içinde örgüt içinde ortaya çıkan yanlışları kendilerine iletebilsinler. Bu bağlamda öğretmenlerin içe ve kimliğini açıklayarak bilgi uçurmayı tercih etmelerinin, okul yöneticilerine etkili okul yönetiminde destek sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısı ile okul yöneticilerine okullarında açık iletişim sağlamaları önerilmektedir. Diğer yandan araştırmanın bu bulgusu Nayir ve Herzig (2012) ve Gökçe'nin (2013b) bulguları ile tam, Park ve ark. (2008) kısmen tutarlılık göstermektedir. Her üç araştırmada da Türk katılımcılar içe bilgi uçurmayı dışa bilgi uçurmaya göre daha yüksek düzeyde tercih etmektedir. Park ve ark.'nın (2008) bulgusuna göre katılımcılar anonim bilgi uçurmayı daha yüksek düzeyde tercih ederken, diğer iki çalışmada katılımcılar kimliğini açıklayarak bilgi uçurmayı daha yüksek düzeyde tercih ettiğini belirtmiştir. Bu araştırmanın bulgusu da diğer iki araştırmayı desteklemektedir. Park ve ark.'nın (2008) bulgusunun farklı olması, söz konusu araştırmacıların öğrenciler ile yapılmış olmasından kaynaklanabilir. Buna dayanarak öğrenciler ile işgörenleri karşılaştıran benzer araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Ayrıca öğretmenler idealizm etik değere görecelik etik değerden daha yüksek düzeyde sahiptir. Öğretmenler okullarda öğretimin yanı sıra eğitim görevini de yüklenmektedir. Öğretmenler eğitim öğretim sırasında, öncelikle uyguladıkları örtük program aracılığı ile sahip oldukları değerleri, inancını ve dünya görüşünü öğrencilerine aktarmaktadır. Ayrıca öğretmenler her tür eylemleri ile öğrencilere model olmaktadır. Öğrenciler kendilerinden ders almadıkları, ancak okul içinde gözledikleri öğretmenleri de model olarak alabilmektedirler. Bu nedenle, öğretmenlerin okuldaki tüm eylemlerinde öncelikle öğrenciye model olma işlevini göz önünde bulundurmalıdır. Bu bağlamda, idealist etik değeri yüksek olan öğretmenlerin, sahip olduğu bu değeri öğrencilerine de aktaracağı düşünülmektedir. Forsyth (1992) idealistlerin başkalarının refahını istediğini ve bu yönde çaba harcadığını; diğerlerine zarar vermektan kaçındığını belirtmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin idealist değerlere yüksek oranda sahip olmaları, Milli Eğitimin amaçlarının yerine getirilmesinde destekleyici olduğu düşünülmektedir. Araştırma bulgusunun alan yazın (Nayir ve Herzig, 2012; Gökçe, 2013b) ile de tutarlılık göstermektedir. Nayir ve Herzig (2012) Türk yöneticiler üzerinde; Gökçe (2013b) de Türk eğitimciler üzerinde çalışmıştır. Her üç araştırmada da Türk katılımcıların idealist etik değere görecelik etik değerden daha yüksek düzeyde sahip olduğunun çıkması anlamlıdır. Bu sonucun genellenebilir olduğu kabul edildiği durumda, Türk işgörenlerin idealizm anlayışa, görecelik anlayışından daha fazla sahip olduğu düşüncesi, eğitim yöneticilerine eğitim politikalarının ve programların belirlenmesinde yol gösterici olabilir.

Analiz sırasında, araştırma hipotezlerini oluşturan faktörlerden biri olan dışa bilgi uçurma tercihi analiz dışında kaldığından araştırmaya iki hipotez (H1 ve H3) ile devam edilmiştir. Analiz sonucunda idealizm etik değer ile anonim bilgi uçurma tercihi arasında bir ilişki bulunamadığından idealizmin bilgi uçurma tercihlerine etkisi incelenmemiştir. Dolayısıyla araştırmanın ilk hipotezi reddedilmiştir. Benzer biçimde, görecelik etik değer ile de anonim bilgi uçurma arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bu bağlamda araştırmanın test edilebilen ikinci hipotezi de (H3) desteklenmemiştir. Araştırmanın bu bulguları alan yazın ile kısmen tutarlılık göstermediğinden, felsefi etik değerlerin bilgi uçurmaya etkisini araştırarak yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye’de bilgi uçurma toplumsal değer olarak kabul görmemekte; ‘ispiyonculuk’ olarak algılanmaktadır. Bu algıda dinin etkisi de olabilir. Türkiye’de toplumun çoğu İslam dinine inanmaktadır. Dolayısı ile İslam dini kültürü de biçimlendirmiştir. Kur’an’da "Müslümanların ayıplarını (ve gizli şeylerini) araştırmayın..." (Karaman ve ark., 2002) emri yer almaktadır. Ayrıca "Birbirinizin özel ve mahrem hayatını araştırmayın" (Müslim, Birr ve Sıla, 30; Akt: <http://www.sevde.de>) gibi birçok hadis de bulunmaktadır. İlgili ayet ve hadisler kişilerin ayıpları hakkındadır. Ancak bu ayet ve hadisler, ‘toplumsal hayatta gerçekleşen her tür ayıbın gizlenmesi gerektiği’ biçiminde anlaşılıyor olabilir. Bu sonucun netleşmesi bakımından, bilgi uçurma konusunda, dinin de etkisi gözetilerek, kültürler arası araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Örgüt yöneticilerinin bilgi uçurmadan, örgütün etkililiğini artıracak biçimde olumlu yönde değil de daha çok işgörenler üzerinde kontrol mekanizması oluşturmak amacıyla yararlandığı düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenler bilgi uçurdıklarında hem söz konusu olan eylemlerin düzeltilmeyeceğine inanmakta hem de yöneticilerin kendilerini cezalandıracağını düşünerek korkmaktadır (Gökçe, 2013a). Bu bağlamda, bilgi uçurmanın yollarını ve kurallarını düzenleyen; bilgi uçurana da koruyucu yasa ve yönetmeliklerin yapılması önerilmektedir. Konuya yönelik hali hazırda var olan yasa maddelerinde de bilgi uçurmanın açıkça tanımlanması önerilmektedir. Böylece bilgi uçurdıklarında yasal güvencesi olduğunu bilen eğitimciler, görev yaptıkları okullarda tanık oldukları yasa dışı / etik dışı eylemleri / yolsuzluğu dolaylı olarak düzeltebileceklerdir. Bunun sonucunda da okulların yönetiminde, dolayısı ile Milli Eğitimde etkililik ve verimlilik sağlanmış olacaktır. Bu bağlamda, eğitim sektöründe yapılan bu çalışmanın diğer sektörlerde de yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Aktifhaber (2007). *Müdürü Şikâyet Eden Öğretmen Sürüldü*. Retrieved: November 5, 2011, from www.aktifhaber.com.
- Büyükoztürk, /2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. 4. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- CHA (2013). *Erdoğan: Tencere tavacları yargıya taşıyın*. Retrieved October 18, 2013, from <http://www.haberler.com/erdogan-tencere-ve-tavacilari-yargiya-tasiyin-4850961-haberi/>
- DHA (2010). *Tacizi şikâyet eden kadın öğretmen sürüldü*. Retrieved August 30, 2010, from <http://gundem.milliyet.com.tr/cinsel-tacizi-sikayet-eden-kadin-ogretmen-suruldu/gundemdetay/30.08.2010/1282838/default.htm>
- Dozier, J. B. ve Miceli, M.P. (1985). Potential Predictors of Whistle-Blowing: A Prosocial Behavior Perspective. *Academy of Management Review*, 10(4), 823-836.
- Forsyth, D. R., ve Nye, L. (1990). Personal moral philosophies and moral choice. *Journal of Research in Personality*, 24, 398-414.
- Forsyth, D. R. (1992). Judging the morality of business practices: The influence of personal moral philosophies. *Journal of Business Ethics*, 11(5/6), 461-470.
- Gökçe, A.T. (2013a). Relationship between whistle-blowing and job satisfaction and organizational loyalty at schools in Turkey. *Educational Research and Reviews*, 8(14), 1186-1197.
- Gökçe, A.T. (2013b). Teachers’ value orientations as determinants of preference for external and anonymous whistleblowing. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(4), 163-173
- Gökçe, A.T. (2013c). Prospective teachers’ attitudes toward whistle-blowing according to type of intelligence. *Mediterranean Journal of Social Sciences (MJSS)*, 4 (4). 11-23. DOI:10.5901/mjss.2013.v4n4p11.
- Gökçe, A.T. (2013d). Awareness and ethical orientation of alternatively certified prospective teachers to intention for whistle blowing. *Educational Research and Reviews*, 8(9), 506-518.
- Gundlach, M. J., Douglas, S. C. and Martinko, M. J. (2003). The Decision to Blow the Whistle: A Social Information Processing Framework. *Academy of Management Review*, 28 (1), 107-123.
- Internethaber (2013). *Erdoğan’ı dinleyip şikâyet etti*. Retrieved October 13, 2013, from <http://www.internethaber.com/erdogani-dinleyip-sikayet-etti-573827h.htm>
- Karaman, H., Özek, A., Dönmez, İ.K., Çağrırcı, M., Gümüş, Ş., Turgut, A. (2002). *Kur’an-ı Kerim Açıklamalı Meali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Liyanarachchi, G., Newdick, C. (2009). The Impact of moral reasoning and retaliation on whistle-blowing: New Zealand evidence. *Journal of Business Ethics*, 89, 37-57.
- Lurie, Y. ve Albin, R. (2006). Moral dilemmas in business ethics: From decision procedures to edifying perspectives. *Journal of Business Ethics*, 71, 195-207.

- Keenan, J.P., (2002). Comparing Indian and American Managers on Whistleblowing. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 14, 79-89.
- Miceli, M. P. andve Near, J. P. (1985). Characteristics of Organizational Climate and Perceived Wrongdoing Associated with Whistleblowing Decisions. *Personnel Psychology*, 38 (3), 525-544.
- Miceli, M. P. Near, J. P., Schwenk, C. R. (1991). Who Blows the Whistle and Why? *Industrial and Labor Relations Review*, 45 (1), 113-130.
- Miceli, M. P., Near, J. P. (1994). Relationships among Value Congruence, Perceived Victimization, and Retaliation against Whistleblowers: The Case of Internal Auditors'. *J. Management*, 20, 773-794.
- Miceli, M. P., Rehg, M., Near, J. P. and Ryan, K. C. (1999). Can Laws Protect Whistle-Blowers? Results of a Naturally Occurring Field Experiment. *Work and Occupations*, 26, 129-151.
- Miceli, M. P. Scotter, J. R. V., Near, J.P., and Rehg, M.T. (2001). Individual Differences and Whistle-blowing. *Academy of Management Proceedings*. 1-6.
- Nayir, D. Z., Herzig, C. (2012). Value orientations as determinants of preference for external and anonymous whistleblowing. *J Bus Ethics*, 107, 197-213.
- Near, J.P. ve Miceli, M.P. (1985). Organizational Dissidence: The Case of Whistle-Blowing. *Journal of Business Ethics*, 4, (1), 1-16
- Near, J.P., Rehg, M.T., Scotter, J.R.V., Miceli, M.P. (2004). Does type of wrongdoing affect the whistleblowing process? *Business Ethics Quarterly*, 14(2), 219-242.
- Ohnishi, K., Hayama, Y., Asai, A. ve Kosugi, S. (2008). The process of whistleblowing in a Japanese psychiatric hospital. *Nursing Ethics*, 15, 5.
- Park, H., Blenkinsopp, J., Oktem, M. K., Omurgonulsen, U. (2008). Cultural Orientation and Attitudes Toward Different Forms of Whistleblowing: A Comparison of South Korea, Turkey, and the U.K. *Journal of Business Ethics*, 82, 929-939.
- Rhodes, R. Strain JJ. (2004) Whistleblowing in academic medicine. *J Med Ethics*, 30, 35-39
- Robinson, S. L., ve Bennett, R. J. (1995) A typology of deviant workplace behaviors: A multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal*, 38, 555-572.
- Rogojan, P. (2009). Deviant Workplace Behavior in Organizations: Antecedents, Influences, and Remedies. Master Thesis. Retrieved September 22, 2010, from :<http://othes.univie.ac.at/>
- Tavakoli, A. A., Keenan, J.P., Crnjak-Karanovic, B. (2003). Culture and whistleblowing an empirical study of Croatian and United States managers utilizing Hofstede's cultural dimensions. *Journal of Business Ethics*, 43 (1-2), 49.
- Tepav, (2006). Bir olgu olarak yolsuzluk: Nedenler, etkiler ve Çözüm önerileri. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayınları. Ankara.
- Transparency International. (2011). Global corruption barometer. Retrieved September 28, 2012, from <http://www.transparency.org>.
- Vinten, G. (1996). Whistleblowing in the health-related professions. The Indian Journal of Medical Ethics. Retrieved January 01, 2011, from <http://www.issuesinmedicalethics.org>
- Woiceshyn, J. (2011). A Model for Ethical Decision Making in Business: Reasoning, Intuition, and Rational Moral Principles. *J Bus Ethics*, 104, 311-323.
- Yazıcı, A. and Yazıcı, S. (2010). A study of the reliability and validity of ethics position questionnaire. *Journal of Turkish Educational Sciences*. 8(4), 1001-1017.
- Zhang, J., Chiu, R., Wei, L. (2009). Decision-Making Process of Internal Whistleblowing Behavior in China: Empirical Evidence and Implications, *Journal of Business Ethics* 88, 25-41.
- Milliyet (2010). *İzmir'de yolsuzluk operasyonu*. Retrieved October 10, 2011 from <http://www.milliyet.com.tr/cinsel-tacizi-sikayet-eden-kadin-ogretmen-suruldu/turkiye/sondakika/30.08.2010/1282834/default.htm>
- DHA, (2012). *Okul müdürüne 'yolsuzluk' suçlaması*. Retrieved October 10, 2013, from <http://www.haberekspres.com.tr/okul-mudurune-yolsuzluk-suclamasi-h29598.html>
- Usakhabermerkezi (2013). *Sivaslı ilçesi Milli eğitimdeki yolsuzluk ve rüşvet iddiaları ile çalkalanıyor*. Retrieved October 10, 2013, from <http://www.usakhabermerkezi.com/egitim-ogretim/sivasli-ilcesi-milli-egitimdeki-yolsuzluk-ve-rusvet-iddialari-ile-calkalaniyor-h6907.html>
- Milliyet (2013). *Okul müdürü cinsel tacizden tutuklandı*. Retrieved October 10, 2013, from <http://gundem.milliyet.com.tr/okul-mudurune-cinsel-taciz-gozaltisi/gundem/gundemdetay/03.04.2013/1688966/default.htm>